

WELKOM!

Cursus Singels en houtwallen

Door: Robert Pater

Adviseur natuur&landschapsbeheer

November 2019

Inhoud van de cursus

- 12.30 uur: Inloop en ontvangst
- 13.00 uur: Introductie cursus houtwallen en singels ST GBD
- 13.15 uur: Theoriegedeelte
 - Beschrijving houtwallen / singels
 - Ontstaan , functie vroeger en nu
 - Verschillende vormen van beheer
 - Beheerpakketten en beheer GBD
 - Eindbeeldbeheer
 - Ongewenste soorten
- 14.30 uur Koffie/thee
- 14.45 uur: Naar buiten, veldbezoek
- 16.30 uur: Borrel en tijd voor verdere vragen.

S T I C H T I N G

Groene en Blauwe Diensten

O V E R I J S S E L

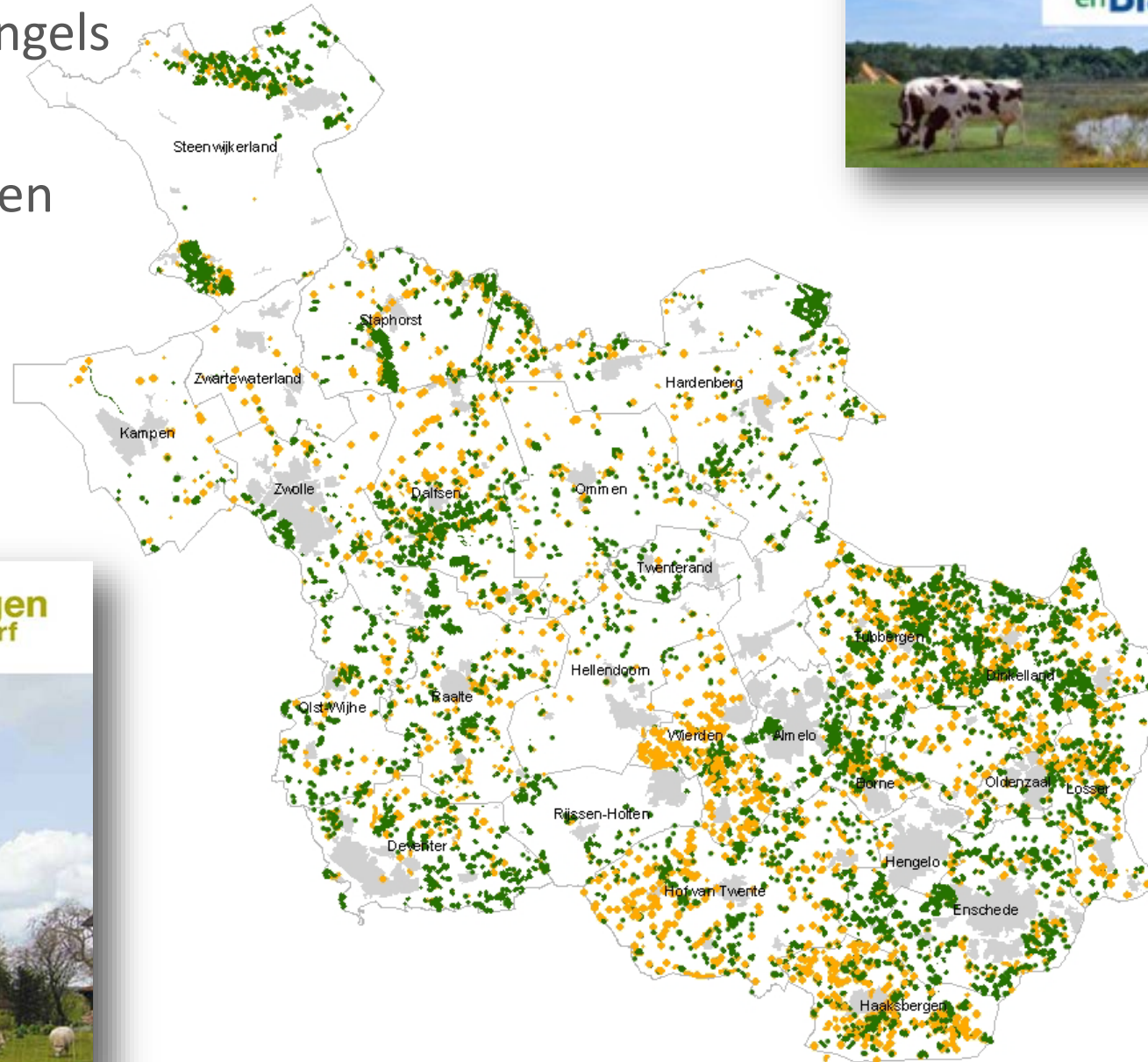
Wij zijn...

1900 deelnemers

- ...met passie voor landschap
- ...met gevoel voor flora en fauna
- ...met besef van cultuurhistorie
- ...met een hart voor landschapsbeheer

Netwerk

- 500 km houtwallen/singels
- 46 ha erfbosjes
- 18 ha fruitboomgaarden
- 47km elzen singels
- 1800 knotbomen
- 500 poelen
- 223 km heggen

Groene
en Blauwe diensten

STICHTING
Groene
en Blauwe Diensten
10 Jaar!
OVERIJSSSEL

Groene
en Blauwe diensten

STICHTING
Groene
en Blauwe Diensten
10 Jaar!
OVERIJSSSEL

Groene
en Blauwe diensten

STICHTING
Groene
en Blauwe Diensten
10 Jaar!
OVERIJSSSEL

Veel elementen hebben binnen 5 jaar beheer nodig!

Houtwallen en singels

Houtsingels

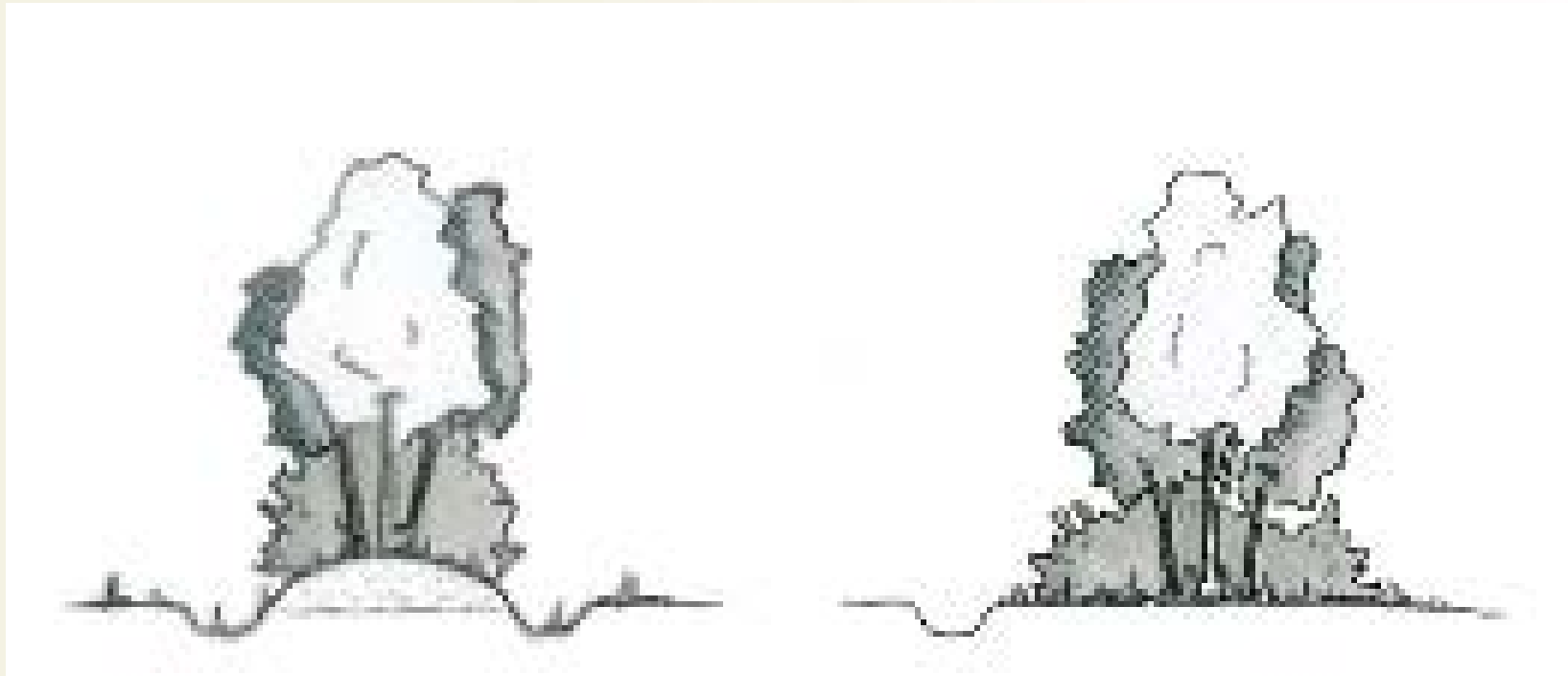
Steilranden of esranden

Verskil houtwal / houtsingel

De houtsingel staat op het maaiveld, en daarmee onderscheidt het zich van de houtwal, die op een aarden wal staat.

Heeft een breedte van 4 tot 20 meter.

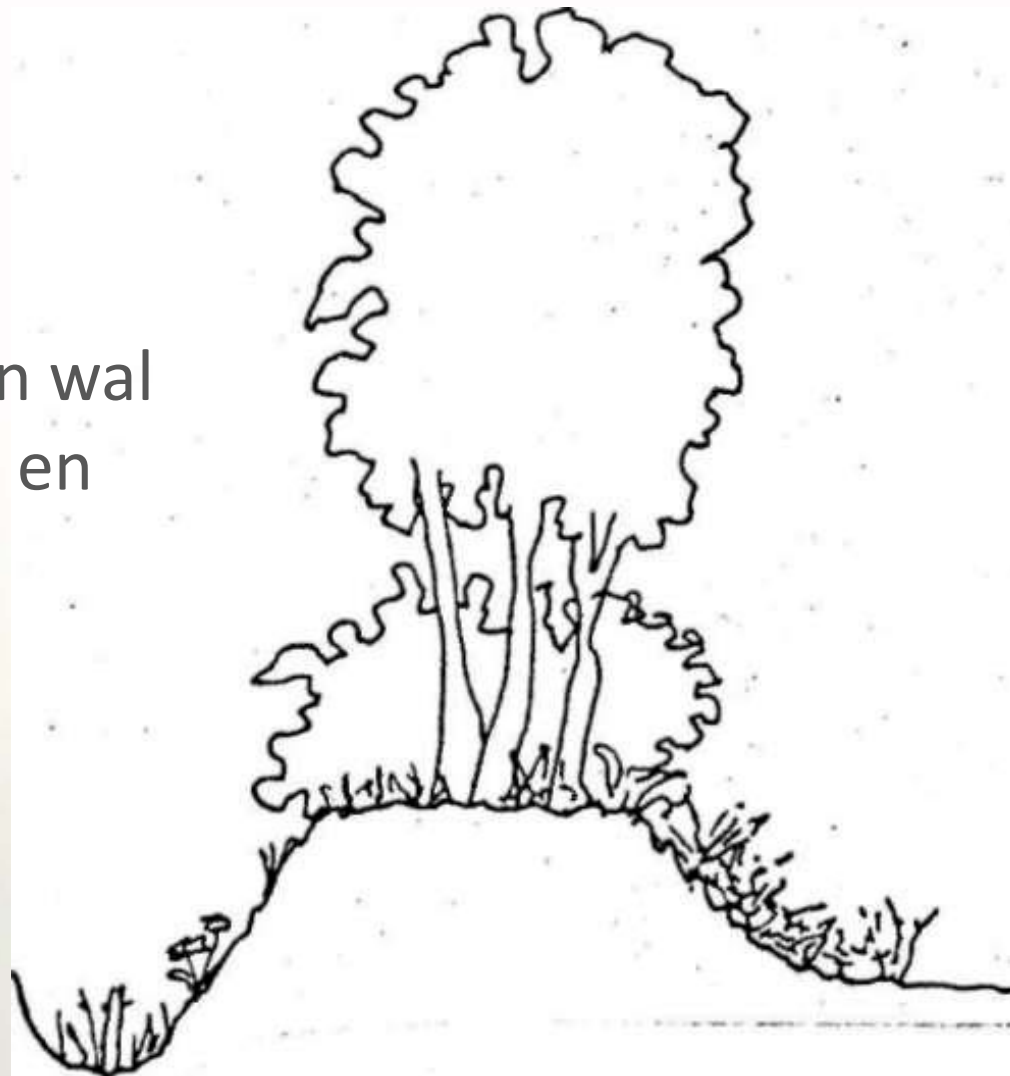
Historie houtwal

De historie

Een houtwal is een opgeworpen aarden wal (hoogte varieert) begroeid met bomen en struiken.

Een houtwal gaf de eigendomsgrens weer.

Een houtwal werd gebruikt als veewering, houtleverancier.

Historie houtwal

De historie: houtwal in oude cultuurlandschap

Volgt natuurlijke obstakels → kronkelige elementen > grillige patronen

De historie: houtwal in jonge ontginning

- Komt veel minder voor, werd veelal een sloot of singel gebruikt als veekering en perceelgrens
- Heeft een veel rechtlijniger patroon

Historie houtwal

Functioneel beheer

Het hout werd gebruikt als brandhout, of om gereedschapsstelen, meubels of hekken te maken.

Door de komst van het prikkeldraad, aardgas en veranderende bedrijfsvoering is het functioneel beheer in ongebruik geraakt.

Huidige functie landschapselementen

- Een gevarieerd en aantrekkelijk landschap om in te wonen, te werken en te recreëren
- Behoud van de identiteit (herkenbaarheid)
- Ecologische waarden / Biodiversiteit
- Houtproductie
- Beschermt vee tegen wind, zon en regen (bedrijfsfunctie)
- Geeft het landschap kleur (Decor)
- Landschappelijke waarden
- Cultuurhistorie / erfgoed

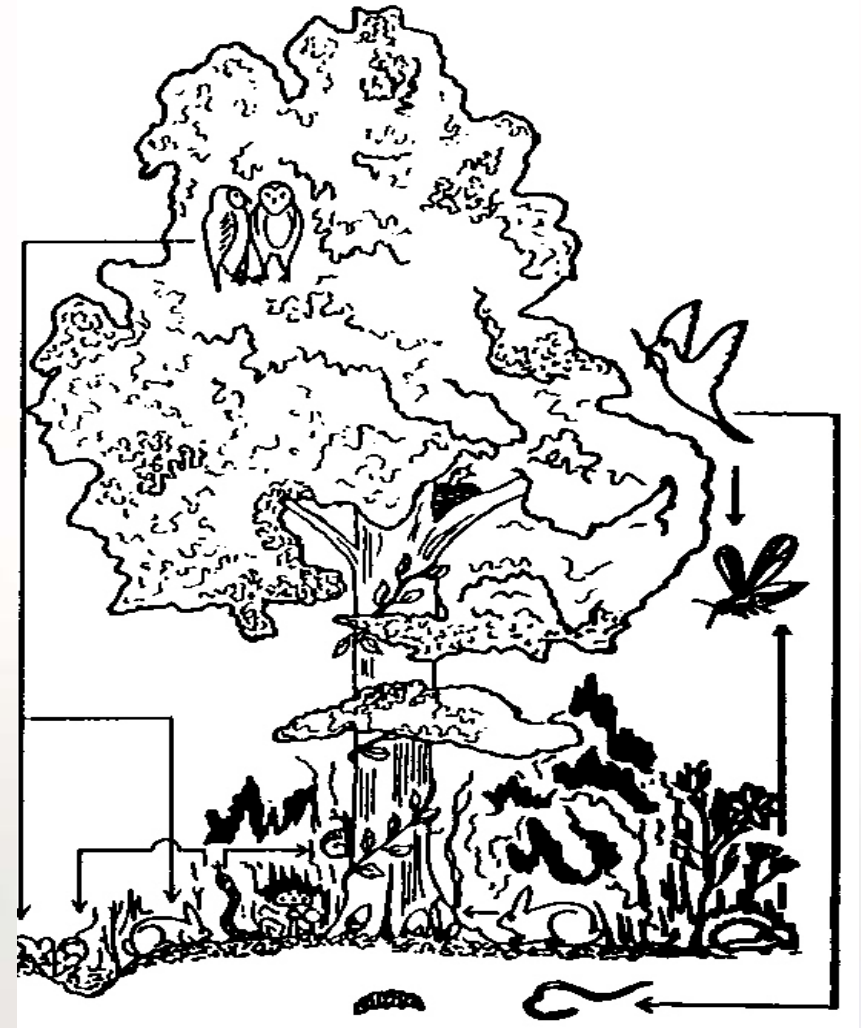

Ecologische waarden houtwal

Houtwal als:

- Voedselbron
- Voortplantingsplaats
- Dekking

In een houtwal zijn op een heel klein oppervlak grote verschillen in zonlicht, temperatuur, wind en vochtigheid waar te nemen.

Ecologische functie houtwal

Ecologische functie van de houtwal (fauna)

- Geleiding voor vleermuizen
 - Nestgelegenheid vogels
 - Onderkomen voor kleine zoogdieren
 - Voedsel voor plant en dier
-
- Amfibieën, reptielen
 - Vlinders, insecten
 - Muizen, wezel, hermelijn, das, bunzing.

Beheer

- In het werk / beheerplan zijn werkzaamheden beschreven:
 - Eenmalige werkzaamheden voor aanleg of herstel
 - Jaarlijkse werkzaamheden
 - Periodieke werkzaamheden
- Je krijgt een vergoeding en bent verantwoordelijk voor de uitvoering
- Je mag het werk zelf doen of uitbesteden
- Gebiedsaanpak uitvoering

Bijlage 2: Landschapspakket Houtwal / Singel

ALGEMEEN

Een houtwal/singel zorgt voor een grotere diversiteit aan soorten in het gebied ten aanzien van kruiden, struiken en bomen. Door een goed beheer zal deze variatie ontstaan (hakhout, overstaanders, besdragende en bloeiende struiken). Deze variatie zal er voor zorgen dat dieren hierin goede nest- en schuilgelegenheid kunnen vinden, evenals voedsel door de besdragende en bloeiende struiken (trekken insecten aan). Verder zorgt het voor een verbindende structuur in het landschap, waarlangs dieren en planten zich kunnen verplaatsen. Een extra ecologische waarde ontstaat door het aanwezig zijn van een wal; de helling biedt variatie in nat/droog en war/koud. De zonkant is vooral interessant voor insecten, amfibieën en reptielen, de schaduwkant voor varens en mossen. Laat bij het onderhoud wat dood hout staan: dat heeft een grote waarde voor insecten, in hollen broedende vogels en bijvoorbeeld vleermuizen. Het op een goede manier beheren van deze elementen draagt bij aan een aantrekkelijk landschap.

DEFINITIE

Het is een zelfstandig liggend, lijnvormig landschapselement bestaande uit een beplanting van streekeigen bomen en struiken, eventueel met hakhout. Een houtwal/singel kan zich op een aarden wal bevinden en kan door één- of weerszijden begrenst worden door een greppel.

Er worden drie typen houtwal/singel onderscheiden:

1. Variant A: Houtwal/Singel met eindkap
2. Variant B: Houtwal/Singel zonder eindkap, met onderbegroeiing
3. Variant C: Houtwal/Singel zonder eindkap, zonder onderbegroeiing

RANDVOORWAARDEN HOUTWAL / SINGEL

Variant A, B en C

- Het element is minimaal 20 meter lang en maximaal 15 meter breed.
- Het element bestaat uit streekeigen soorten.
- Indien aanwezig is de aarden wal minimaal 50 centimeter hoog.
- Het element kan aan één- of weerszijden worden begrenst door een greppel.

Variant A Houtwal/Singel met eindkap

- Ten minste 80% van de kroonbedekking bestaat uit hakhout.
- Het element mag overstaanders bevatten maar maximaal 4 per are.
- Er wordt gestreefd naar een goed ontwikkelde struiklaag.
- Er vindt eindkap plaats in een cyclus van 5 – 20 jaar, afhankelijk van boomsoort en bodemomstandigheden.
- Indicatieve maximale diameter van de staken: 20 centimeter.

Variant B: Houtwal / Singel zonder eindkap

- Het element bestaat uit overstaanders met een minimale kroonbedekking van 80%.
- Er wordt gestreefd naar een goed ontwikkelde struiklaag.

Variant C: Houtwal / Singel zonder eindkap, zonder onderbegroeiing

- Het element bestaat uit overstaanders.
- Er is geen onderbegroeiing aanwezig.

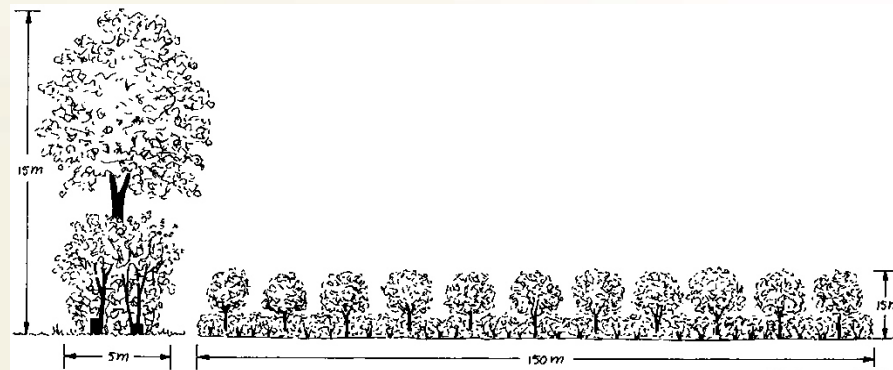
BEHEER HOUTWAL/ SINGEL Variant A (met eindkap)	BEHEER HOUTWAL/ SINGEL Variant B (zonder eindkap)	BEHEER HOUTWAL / SINGEL Variant C (zonder eindkap, zonder onderbegroeiing)
▪ Het element wordt beheerd als hakhout, waarbij het hakhout periodiek wordt afgezet. In het beheercontract vindt 2 maal eindkap plaats. ▪ Niet inheemse bomen en struiken dienen verwijderd te worden. ▪ Indien noodzakelijk het inplanten van grote open plekken. ▪ Indien noodzakelijk het vrijstellen van jonge beplanting (1x per 3 jaar) ▪ Verwijderen van ongewenste opslag (1x per 2 jaar) ▪ Het opschonen van greppels (1x per 6 jaar) ▪ Het jaarlijks controleren en herstellen van veekerende rasters.	▪ Het element wordt beheerd als bos. ▪ Niet inheemse bomen en struiken dienen verwijderd te worden ▪ Het inplanten van grote open plekken. ▪ Het vrijstellen van jonge beplanting (1x per 3 jaar) ▪ Verwijderen van ongewenste opslag (1x per 2 jaar). ▪ Het opschonen van greppels (1x per 6 jaar) ▪ Het jaarlijks controleren en herstellen van veekerende rasters.	▪ Het jaarlijks controleren en herstellen van veekerende rasters.

Technisch beheer voorschriften

BEHEER HOUTWAL/ SINGEL Variant A (met eindkap)	BEHEER HOUTWAL/ SINGEL Variant B (zonder eindkap)	BEHEER HOUTWAL / SINGEL Variant C (zonder eindkap, zonder onderbegroeiing)
▪ Het hakhout wordt afgezet boven de stoven. ▪ Indien sprake is van afvoeren van het takhout, dient circa 80% van het takhout afgevoerd te worden en mag circa 20% op takkenril of anderszins verwerkt worden. ▪ Het stamtal bij inplanten dient tenminste circa 50 stuks per are te zijn. ▪ Werkzaamheden vinden plaats tussen 1 november en 1 april.	▪ Het stamtal bij inplanten dient tenminste circa 50 stuks per are te zijn. ▪ Werkzaamheden vinden plaats tussen 1 november en 1 april.	• Controleren en herstellen veekerend raster

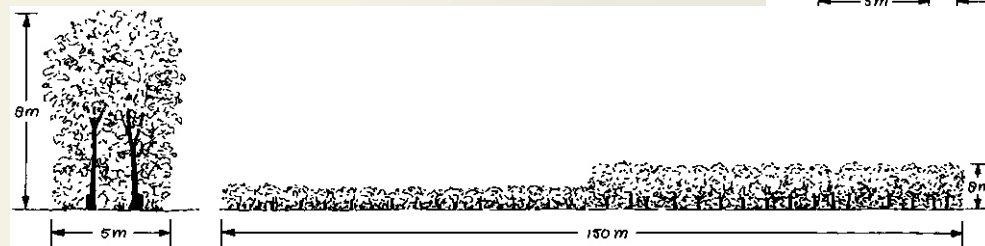
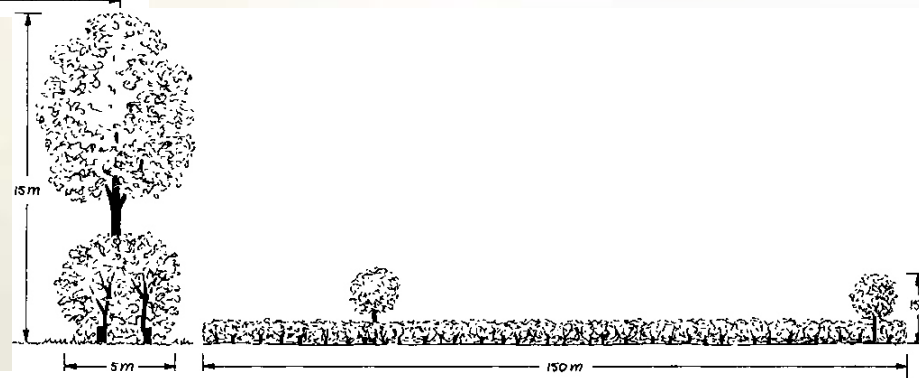

Verschillende vormen van beheer

Houtwal met overstaanders

Hakhout met enkele overstaanders

Hakhout zonder overstaanders

Hakhoutbeheer (pakket A)

Beheer gericht op hakhout met enkele bomen en een gevarieerde struiklaag en kruidlaag

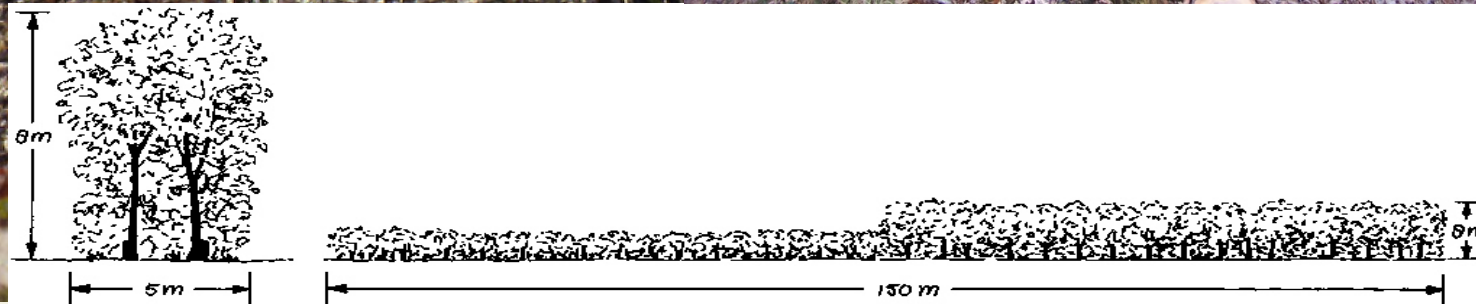
- Onderhoud raster jaarlijks
- Onderhoud onder begroeiing 1x per tijdvak
- Bestrijden ongewenste soorten 2x per tijdvak
- Afzetten hakhout 3^e tijdvak

Hakhout zonder boomvormers

Beheer gericht op hakhout en zo mogelijk een gevarieerde struik en kruid laag

- Onderhoud raster jaarlijks
- Onderhoud onder begroeiing 1x per tijdvak
- Bestrijden ongewenste soorten 2x per tijdvak
- Afzetten hakhout 1^e tijdvak
- Afzetten hakhout 3^e tijdvak

Houtwal zonder hakhout (Pakket B)

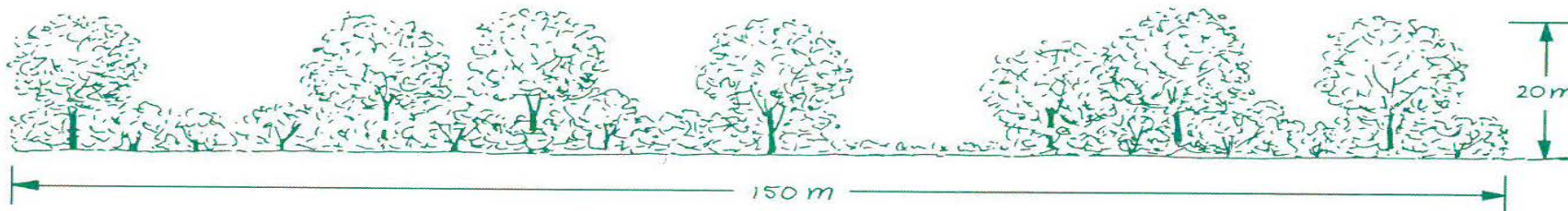
Beheer gericht op instandhouding van de houtwal met bomen en onder begroeiing.

- Onderhoud raster jaarlijks
- Onderhoud onder begroeiing 2x per tijdvak
- Bestrijden ongewenste soorten 2x per tijdvak

Verschillende vormen van beheer

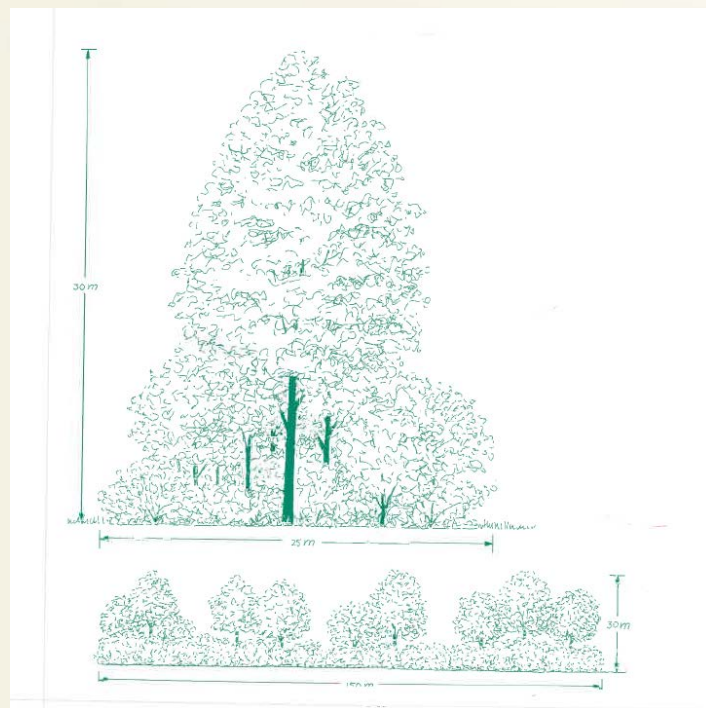

Houtwal met overstaanders en
een gevarieerde onder begroeiing

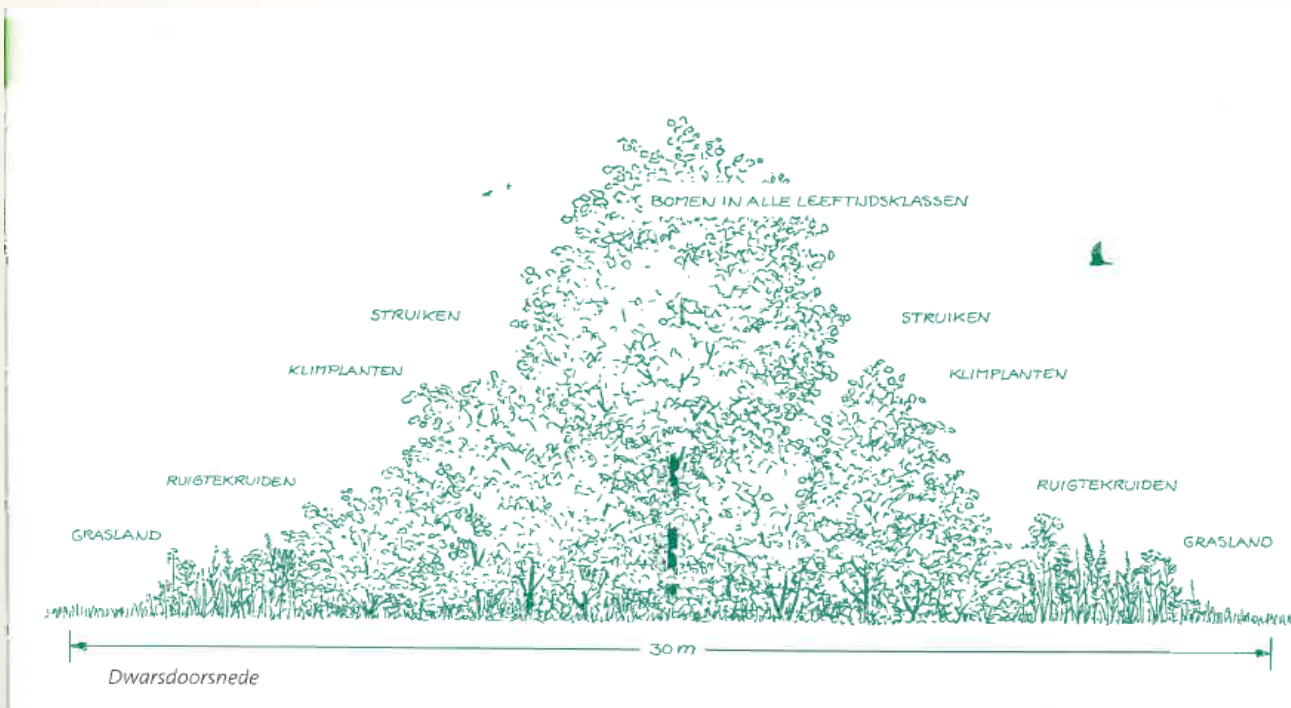

Verschillende vormen van beheer

Houtwal met mantel begroeiing

Houtwal met zoom mantel

Boomvormers zonder onderbegroeiing (pakket C)

Beheer gericht op instandhouding van de houtwal / singel met bomen.

- Onderhoud raster jaarlijks
- Snoeien overhangende takken
- Doorplanten open plekken > 20 m

Elzensingels

Ook dikkere elzen lopen nog prima uit als hakhout

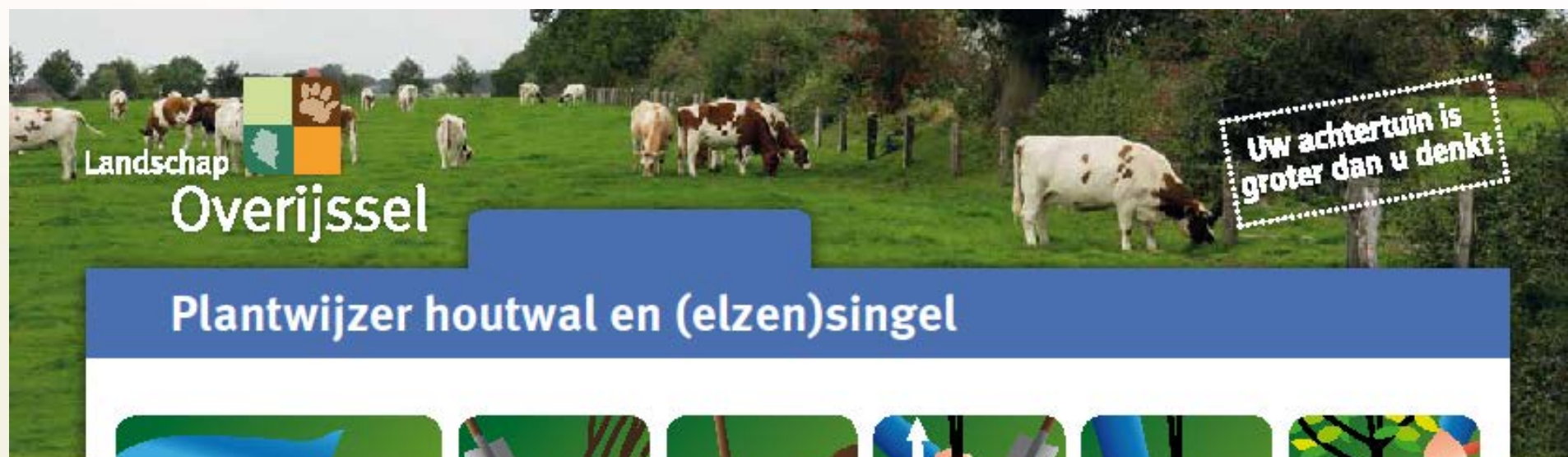

Gevarieerde hakhout elzensingel

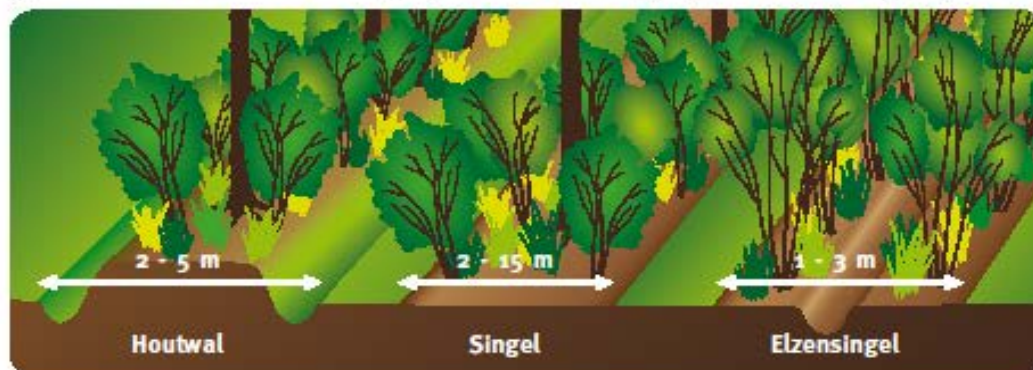

Onderhoudswijzer

Landschap
Overijssel

Plantwijzer houtwal en (elzen)singel

Bestrijding ongewenste soorten

Wanneer kan een soort ongewenst zijn?

- Wanneer het ten koste gaat van de soorten diversiteit vanwege het woekarend vermogen van de soort.
- Wanneer het een woekerende geïntroduceerde soort betreft.
- Wanneer het ten koste gaat van de streekeigen identiteit.

Geïntroduceerde soorten.

- Amerikaanse vogelkers
- Acacia
- Noorse esdoorn
- Naalldhout

Inheemse woekeraar

- Ratelpopulier

Bestrijding

Vormen van bestrijding

- Handmatig uittrekken met wortel
- Machinaal uittrekken met wortel
- Afzagen en insmeren stobbe met een selectief chemisch bestrijdingsmiddel
- Afzagen en de stobbe afdekken met een plag
- Bladbehandeling (chemische bestrijding)
- Ringen
- Doorplanten concurrerende schaduwsoorten

Amerikaanse vogelkers (prunus serotina)

Kenmerken

Bladeren:

breed lancetvormige, 5 tot 12 cm
lange leerachtige bladeren

Bloemen:

De 0,5 tot 1 cm grote bloemen
groeien in trossen.

Vruchten: bolvormige bessen
worden tot ongeveer 1 cm groot.

Stam en takken: Een welriekende
bast

Bestrijdingsmethoden

De praktijk buitengedeelte

Uit de praktijk

Tijdens het praktijkdeel zijn een aantal onderwerpen specifiek naar voren gekomen. Dit zijn:

Variatie in leeftijdsopbouw van wallen en singels. In de beheerpakketten is er eigen keus om houtwallen in één keer af te zetten of gefaseerd. Gefaseerd heeft de voorkeur omdat er dan meer variatie in opbouw van bomen en struiken ontstaat. Hierbij is het wel belangrijk om een goede kennis te hebben over soorten en factoren die de groeiplaats beïnvloeden zoals bodem, schaduw, vocht, soortenkennis en groeiwijzen. Dit laatste punt wordt bij de Stichting Groene en Blauwe Diensten aangegeven om te kijken hoe we hier meer informatie over kunnen geven.

Klimop in bomen. Tijdens het praktijkdeel stonden enkele bomen met veel klimop. Hierbij werd gevraagd hoe hier mee om te gaan. Hierover zijn de meningen verdeelt. Wij zijn echter van mening dat dit weinig tot geen schade aan de boom geeft wanneer de boom tot 2/3 is vol gegroeid met klimop. Alleen wanneer alle takken geheel zijn bedekt kan de boom hier hinder van ondervinden, maar dan is de boom zelf veelal niet erg vitaal meer. Op ecologisch gebied heeft de klimop veel te bieden, voedselbron voor insecten, nest, voedsel en schuilplek voor vogels en zoogdieren.

Een teveel aan bramen is hinderlijk voor de begroeiing. Om van de braam af te komen kan deze het beste worden uitgestoken. Dit is echter erg arbeidsintensief. De bramen kunnen ook met de hand worden afgeknijpt, met een bosmaaier worden gemaaid, of met een klepelmaaier indien er erg veel staat. Bij de laatste twee methodes is de kans op beschadiging van andere struiken erg groot. Hierbij dient dan ook voorzichtig mee om te worden gegaan.

Meer informatie

www.sgbdo.nl/kennisbank

Linkt door naar de website van Landschap Overijssel. Veel informatie over alle beheerpakketten waaronder houtwallen en –singels, poelen en bloemenweides (akker- en graslanden)

www.landschapoverijssel.nl/mijn-natuurakker

Informatie over akkerbloemen, bloemenweides en natuurakkers. In het voorjaar mogelijk tot voordelige collectieve bestelling van mengsels.

www.cruydhoeck.nl

Leverancier van zadenmengsels en uitgebreide informatie over grondsoorten, aanleg en beheer van bloemenweides

Via de Appstore of playstore zijn verschillende apps te downloaden voor het herkennen van soorten. 'pl@ntnet' en 'OBSidentify' zijn twee populaire apps.

Bijlagen:

- Lijst aannemers en kwekerijen
- Inheemse soorten lijst